

Van: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>

Verzonden: maandag 17 april 2023 11:41

Aan: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e ZV
(5.1.2e@zoogdiervereniging.nl)

CC: 5.1.2e

Onderwerp: RE: wolf achtertuin Doetinchem

Allen,

Uit de ons beschikbare informatie maken we op dat de wolf uit Doetinchem inmiddels bij de Stichting Opvang Noach in Halle is. Deze is daar naartoe gebracht nadat het dier in Doetinchem werd verdoofd door een dierenarts nadat deze door de politie was ingeschakeld.

Noach beschikt over een ontheffing voor o.a. het onder zich hebben, vervoeren en uitzetten van beschermde inheemse diersoorten waaronder habitatrichtlijnsoorten. Nu Noach het dier onder zich heeft is het aan de stichting om te beoordelen of, wanneer en hoe het wordt uitgezet. Daarbij dienen de voorschriften te worden gevolgd.

Als er materiaal voorhanden is waarop DNA is achtergebleven dan is dat wenselijk om in Wageningen te krijgen voor de reguliere wolvenmonitoring.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

Programma vitaal platteland, opdrachtgever natuurbeheer

5.1.2e sms of whatsapp 5.1.2e 5.1.2e @gelderland.nl | www.gelderland.nl
werkdagen: maandag | dinsdag | woensdag | donderdag | vrijdag

Van: 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>

Verzonden: maandag 17 april 2023 11:03

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@politie.nl>;

5.1.2e <5.1.2e@politie.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@zoogdiervereniging.nl>; 5.1.2e

5.1.2e <5.1.2e@bij12.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@bij12.nl>; 5.1.2e ZV

(5.1.2e@zoogdiervereniging.nl) <5.1.2e@zoogdiervereniging.nl>

CC: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>

Onderwerp: RE: wolf achtertuin Doetinchem

Dag allen,

App Politie:

Röntgen is oké...alleen oud breuk voorpoot. Is al zo goed als geheeld. Dier was uitgeput. Nu geen signalen van vergiftiging oid. Er kan nog bloed afgenomen als het moet. Noach wil weten wat er met het dier moet gaan gebeuren. Hij ligt nog in hun auto. Met muilkorf. @5.1.2e (WENR) Kun jij dat met 5.1.2e van Stichting Noach regelen?

5.1.2e / BIJ12: kan ik GO krijgen namens de overheid (& inzet te declareren; dit is geen reeds omschreven handeling) om zsm af te rijden en het dier in de regio in een groot bosgebied neer te

leggen en op afstand toe te zien op goede ontwakking en weglopen (en bewaking tegen bedreigingen voor het dier in de fase van narcose)? Ik neem dan ook een DNA monster.

We denken aan Montferland van Natuurmonumenten; zal dan nog met iemand van daar afgestemd moeten worden. Dichtbijzijds meest grote bosgebied.

Regards, 5.1.2e
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: 5.1.2e
Mobile: 5.1.2e
E-Mail: 5.1.2e@wur.nl
Internet: <http://www.wur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research.htm>
Working days: Monday- Tuesday & Thursday

5.1.2e

From: 5.1.2e
Sent: 17 April 2023 10:50
To: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>; 5.1.2e (M.H.) <5.1.2e@politie.nl>;
5.1.2e (R.) <5.1.2e@a@politie.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@zoogdiervereniging.nl>;
5.1.2e <5.1.2e@bij12.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@bij12.nl>
Cc: 5.1.2e @gelderland.nl; 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>
Subject: wolf achtertuin Doetinchem

Dag allen,
ivm de wolf die vanmorgen is aangetroffen in een achtertuin: conform ervaringen in omliggende landen is ons advies om goed te onderzoeken of er fysiek iets mis met het dier is (wildlife dierenarts 5.1.2e heeft het dier verdoofd ter plaatse en meldt dat het een jonge reu betreft die in goede conditie lijkt & geen verwondingen/afwijkingen lijkt te hebben. Röntgen die nu wordt gemaakt moet dat bevestigen). Indien het dier los kan is het wenselijk dat zsm te doen (wolven in gevangenschap gaat slecht samen ivm de normaliter grote stress beleving door schuwheide, cq het kan resulteren in gewenning aan mens). Echter, een dier wat zich blijkbaar comfortabel voelt in een achtertuin, zonder fysieke reden daartoe, is opmerkelijk (niet direct gevaarlijk). Het kan het gevolg zijn van Habituatie, gewenning aan mensen (AANBEVELING: Check op transponder / tekenen van gevangenschap). Beleidsmatig / juridisch schatten we in dat dit dier weer los zal moeten indien voldoende vitaal (waar en hoe nader te bespreken). Vanwege evt habituatie adviseren wij om het dier, indien geschikt daartoe, los te laten met een GPS zender, zodat het gevolgd kan worden en zijn gedrag evt kan worden bijgestuurd mocht daar aanleiding toe zijn (aversieve conditionering / verjaagacties, en indien niet succesvol in laatste instantie afschot).

Echter bij ons weten is 1: er geen zender paraat, en 2: de vergunning wet op de Dierproeven daarvoor ook nog niet geregeld. INBO vlaanderen zou qua zender kunnen bijspringen evt.

Dier zou zijn opgevangen bij <https://opvangnoach.nl/> in de regio. Of ze een gedegen opvangkooi hebben & veterinaire zorg ea kunnen we niet beoordelen.

Bijlage: 2x foto situatie Doetinchem; voor en na verdoving; gaat al rond op locale social media. En 1x foto van website van St NOach: dit lijkt een mgl wolvenproof opvang, of het echt veilig en gedegen is zal moeten blijken. Mgl hebben ze wat beters.

Regards, [REDACTED]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: [REDACTED]
Mobile: [REDACTED]
E-Mail: [REDACTED]@wur.nl
Internet: <http://www.wur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research.htm>

Working days: Monday- Tuesday & Thursday

[REDACTED]
5.1.2e

5.1.2e

Van: 5.1.2e
Verzonden: zaterdag 15 april 2023 12:25
Aan: 5.1.2e
Onderwerp: FW: Dode wolf 13april23; lijden verlost

Puur voor intern gebruik. Niet verspreiden aub

Van: 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>
Verzonden: zaterdag 15 april 2023 10:50
Aan: 5.1.2e (R.) <5.1.2e@politie.nl>
Onderwerp: FW: Dode wolf 13april23; lijden verlost

Tkn!

Regards, 5.1.2e

From: 5.1.2e
Sent: 15 April 2023 10:48
To: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@bij12.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@zoogdiervereniging.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@natuurlijkcommunicatie.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@uu.nl>; 5.1.2e @gelderland.nl
Cc: 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>
Subject: RE: Dode wolf 13april23; lijden verlost

Dag allen, ook patholoog 5.1.2e DWHC en 5.1.2e toegevoegd,

Gisterenmorgen röntgen en sectie verricht. Hierbij alvast enkele 1^e bevindingen, dit vanwege de unieke situatie van deze casus. Voor intern gebruik. Provincie/BIJ12 bepaald conform afspraken wat en hoe tzt publiekelijk wordt.

13 april 2023 op de A12, hmp 140.4 thv Zevenaar/Didam aangereden, linkerzijde (DL > Arnhem), ca 7:15. Vervolgens nog ca 2,5 km doorgelopen in NNO richting, daar geschoten rond 10:50 (melding SWN/Gijs). Dier zou vervelend zijn opgejaagd meldt 5.1.2e Uiteindelijk uitgeput en vervolgens kunnen worden geschoten. Info over dit traject volgt nog vanuit SWN en Politie.

Jongvolwassen mannelijke wolf, (2 of 3 jaar oud). 36kg (veel bloed verloren dus een minimum). Goede spier en vet conditie. Flinkke maaginhoud met daarin wild hoefdier (nader te onderzoeken).

Beide achterpoten vertonen trauma. 1 achterpoot is gebroken op de enkel. Ook in de bekkengordel is ontwrichting/breuken te zien (bestudering Xray's voor betere duiding volgt nog). Tevens enkele trauma's in buikholte, oa in blaas, te zien die gerelateerd zijn aan de aanrijding.

Dier is door de borstholte geschoten, kogel heeft merendeels lichaam aan achterzijde weer verlaten. Is dwars door het hart gegaan, dus goed geplaatst. Enkele splinters nog in het lichaam, mn regio hart. Overige trauma's in tussengebied moeilijk te duiden of dat van kogel of aanrijding is.

Voor de duiding van de verwondingen is het oa wenselijk meer te weten hoe het dier na de aanrijding de afstand heeft afgelegd (route, vrijwillig of opgejaagd, snelheid, gang, gedrag van het dier etc), kortom we wachten de rapportage van SWN/Politie af.

Inschatting van 5.1.2e en mij is dat het dier, mn door bekkentrauma, vrijwel zeker niet had weten te overleven. (NB: alleen de gebroken enkel hoeft voor een wolf geen (permanente) beperking te zijn; vele voorbeelden van 3potige wolven bekend die goed weten te overleven).

Overige histologische en analyses, en ook DNA bepaling (volgende ronde start in mei) volgen nog.

TKN.

Groet, mede namens [5.1.2e]

Regards, [5.1.2e]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: [5.1.2e]

Mobile: [5.1.2e]

E-Mail: [5.1.2e]

Internet: <http://www.wur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research.htm>

Working days: Monday- Tuesday & Thursday

[5.1.2e]

From: [5.1.2e] <[5.1.2e]@ gelderland.nl>

Sent: 13 April 2023 13:18

To: [5.1.2e] <[5.1.2e]@wur.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@bij12.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@zoogdiervereniging.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@natuurlijkcommunicatie.nl>

Cc: [5.1.2e] <[5.1.2e]@wur.nl>

Subject: RE: Dode wolf 13april23; lijden verlost

Dag [5.1.2e] dank voor je bericht. Voor verslaglegging van de situatie ter plaatse vertrouwen we er op dat SWN dit zorgvuldig doet en dit met jou deelt zodra beschikbaar. Groet, [5.1.2e]

Van: [5.1.2e] <[5.1.2e]@wur.nl>

Verzonden: donderdag 13 april 2023 13:08

Aan: [5.1.2e] <[5.1.2e]@bij12.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@ gelderland.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@zoogdiervereniging.nl>; [5.1.2e] <[5.1.2e]@natuurlijkcommunicatie.nl>

CC: [5.1.2e] <[5.1.2e]@wur.nl>

Onderwerp: Dode wolf 13april23; lijden verlost

Dag allen, vanmorgen dus een wolf aangereden tussen Arnhem en Duitse grens. SWN/ [5.1.2e] brengt hm straks bij ons voor in onze koeling meldt [5.1.2e] net. Morgenvroeg sectie en röntgen te DWHC.

Qua onderdeel 'sporenonderzoek': ik weet niets van tijdstip, omstandigheden, locatie (aanrijding, route & uiteindelijke afschot etc). Hoe (waar) afschot heeft plaatsgevonden (kop/blad/?). Ook nog geen foto's gezien. Dat traject lijkt me relevant & in lijn met Duitse adviezen om goed geprotocolleerd te krijgen ivm mogelijke vragen hierover & beslissing ondragelijk lijden (incl foto's en video's). Tevens om de schutter niet bij naam in de stukken te vermelden (ook obv Duitse aanbevelingen). Dit al wel telefonisch met [5.1.2e] besproken. Ik ga ervan uit dat provincie/ [5.1.2e] dat met [5.1.2e] SWN goed uitwerkt. Als wij daar wel een rol in moeten spelen dan verneem ik dat graag.

BIJ12 heeft groen licht gegeven voor sectie conform draaiboek.

[5.1.2e] per vanmiddag hebben wij dus een wolf onder ons in de WENR koeling; morgenvroeg rij ik ermee naar Utrecht/DWHC. Dit voor de vergunning.

Regards, [5.1.2e]

Wageningen Environmental Research (WENR)

*Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands*

Phone: [REDACTED]

Mobile: [REDACTED]

E-Mail: [REDACTED]

Internet: <http://www.wur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research.htm>

Working days: Monday- Tuesday & Thursday

5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e@wur.nl>

Verzonden: maandag 24 oktober 2022 10:45

Aan: 5.1.2e 5.1.2e

5.1.2e

CC: 5.1.2e

Onderwerp: Gewenning wolf DHV & hoe af te leren

Categorieën: WOLF

Beste allemaal,

Gezien de beelden die we via via ontvingen (oa van enkele van jullie incl vragen daarover) van wolven (bijna 6mnd oude welp(en) die niet schuw is/zijn voor mensen op DHV lijkt het goed nogmaals naar de Buitenlandse ervaringen en aanbevelingen te verwijzen, oa uitgewerkt in de Factfinding Study, zie onder.

Ons voorstel zou zijn:

1: Zet wat experts bij elkaar die de beschikbare beelden kunnen beoordelen: wat zien we hier, 1 of meerdere dieren, alleen welp(en) of ook adulten; wat lijkt de trigger (gewenning mens, of ook al voedselassociatie oid)?

>>Vrijwel zeker resulteert dat in de aanbeveling om deze habituatie af te leren. Informeer vervolgens ook bij buitenlandse experts wat zij in dit geval zouden aanraden.

2: Vang (verdovingsgeweer) en breng een halsbandzender aan (is bij mijn weten nog beschikbaar in NL) zodat het gaan en staan van de wolf gedegen gevolgd kan worden, en ook met meer gemak een negatieve associatie programma kan worden uitgevoerd (aantal keer de wolf een negatieve ervaring met mens laten opdoen)

3: Laat de wolf meerdere negatieve ervaringen met mens opdoen, oa via paintbal geweer of rubber kogel bijv.; zie onder.

Evt kan het ook zonder de wolf te zenderen, maar dat maakt de uitvoer minder makkelijk & dit is wel een kans om, mocht de aversieve conditionering lukken, langdurig een wolf te kunnen volgen zodat dat inzicht geeft in wat en hoe ze doen en leven.

Groet, 5.1.2e & 5.1.2e

H 7.4 en H7.5 uit: [De wolf terug in Nederland : Een factfinding study - WUR](#)

7.4.1: Verjagen en conditioneren van wolvengedrag

Bij elke vorm van conditionering is er een verband tussen 1) een waarneming, 2) een reactie en 3) een beloning of bestraffing voor die reactie, wat uiteindelijk leidt tot versterking/verzwakking van het gedrag (Shivik et al., 2003). Zo leren dieren welk voedsel eetbaar dan wel giftig/vies is of welke andere dieren of planten gevaarlijk zijn. Felle waarschuwingskleuren in het dierenrijk dienen vaak om giftigheid of oneetbaarheid te adverteren ('aposematisme'), hetgeen helpt om een spontane conditionering te versnellen. Bijvoorbeeld: een jonge, nieuwsgierige wolf die wil weten of een wespenest interessant is en 19 keer in zijn neus gestoken wordt met een pijnlijk gif, laat de 20^e keer die contrasterend gekleurde zoemers met rust.

Verjaging van wolven heeft als doel om via een aversieve conditionering een bestaande positieve terugkoppeling tussen bepaald gedrag en een beloning te doorbreken en om te keren. Bijvoorbeeld: een wolf heeft de link gelegd tussen mensen en de aanwezigheid van voedsel, mogelijk omdat sommige mensen het dier gevoerd hebben. Er is nu een positieve conditionering op mensen en de wolf zoekt actief mensen op, in de hoop voedsel te vinden (zie Nowak et al., 2021). Zulke conditionering naar mensen komt bij talloze diersoorten voor (vossen, beren, bavianen, makaken, meerkatten, egels, dassen, meeuwen, ganzen, zangvogels, karpers, haaien, ...).

Deze positieve conditionering kan soms doorbroken worden, maar vereist dan een veel sterkere aversieve conditionering op mensen: **de wolf moet telkens wanneer hij mensen opzoekt, een zeer onaangename ervaring opdoen, die hij duidelijk associeert met mensen**. Hoe langer een dier al positief geconditioneerd is op mensen, hoe moeilijker dit gedrag om te keren is. "A fed bear is a dead bear" is een gezegde dat hier zijn oorsprong vindt: een op voedsel geconditioneerde beer is zeer moeilijk nog aversief te conditioneren op mensen en hun omgeving, zodanig dat er vaak niets anders opzit dan de beer te doden (Shivik et al., 2003). In Yellowstone National Park worden wolven die toeristen te dicht benaderen (gehabitudeerd op mensen en nieuwsgierig naar wat deze wezens nog te bieden hebben), beschoten met paintball geweren (Smith et al., 2020b). De felle pijn die dit veroorzaakt, volstaat doorgaans om deze wolven duurzaam te verjagen en mensen te doen mijden. Wanneer zulke wolven gevoed zijn geweest, is dit echter veel moeilijker te realiseren (Reinhardt et al., 2020).

In Europa komt de noodzaak om wolven aversief te conditioneren op mensen zeer weinig voor: brutaal gedrag komt bij wolven zeer weinig voor en is zo goed als altijd het gevolg van voederen van jonge wolven, of van welpen die uit nesten werden geroofd en dan tijdelijk in gevangenschap werden gehouden (Linnell et al., 2002, 2021). Twee goed gedocumenteerde gevallen uit Polen in 2018 kunnen ook daaraan toegewezen worden (Nowak et al., 2021).

H7.4.4: Verjagen en afleren

Bij elke vorm van verjaging moet een wolf een duidelijke associatie ervaren tussen de verjaging zelf en zijn gedrag. Alleen dan kan er een negatieve conditionering ontstaan op het correcte doel. Zo niet, dan ontstaat er een negatieve conditionering op een secundaire activiteit, bijvoorbeeld de aanwezigheid van mensen op het moment van de bestraffing. Telkens wanneer zijn ongewenste gedrag niet bestraft dan wel beloond wordt (bv. succesvolle jacht op gedomesticeerde prooi), verzwakt deze associatie. Hoe sterker de bestraffing, hoe efficiënter de conditionering verloopt. Een maatregel die een wolf hooguit doet vluchten (bijvoorbeeld knallen, lichtflitsen) maar die verder geen negatieve effecten veroorzaakt, heeft als risico dat er gewenning optreedt. Er wordt daarom aangeraden om te verjagen met de sterkst mogelijke technieken zonder het dier in gevaar te brengen en zo vroeg mogelijk in het ontstaan van een positieve conditionering, teneinde die positieve conditionering vroegtijdig te doorbreken (Reinhardt et al., 2020). Hoe vaker een dier 'beloond' is voor de handeling, hoe moeizamer om dat weer af te leren. Dit hele proces heeft veel raakvlakken met het trainen van honden en hondentrainers weten dan ook hoe belangrijk het is een dier op het juiste moment en op de juiste manier iets te leren. Over het algemeen zijn meerdere herhalingen nodig om een wolf iets af te leren en het dier te herprogrammeren naar een niet-ongewenst gedragspatroon. Het moge duidelijk zijn dat dit in geval van een vrij levende wolf lastig uitvoerbaar is, omdat moeilijk te voorspellen is waar en wanneer het dier het af te leren gedrag weer gaat uitvoeren. Vandaar dat de auteurs aangeven dat **het vangen en zenderen van de wolf dit proces kan vergemakkelijken, omdat het dier beter gemonitord kan worden**. Dit is relatief eenvoudig voor wolven die mensen associëren met voedsel en dus dichterbij te benaderen zijn.

Reinhardt et al. (2020) melden dat wolven dermate intelligent zijn dat verjagingsacties van tevoren goed moeten worden uitgedacht en vervolgens door deskundigen uitgevoerd. Elke situatie staat op zich en moet grondig geanalyseerd worden: wat trekt de wolf in de eerste plaats aan en kan die situatie vermeden worden (bijvoorbeeld voedselafval opbergen in niet-bereikbare container)?

Het is vervolgens belangrijk om te weten hoe een wolf is geconditioneerd, zodat een gerichte verjaagactie kan worden uitgedacht die de betreffende wolf een negatieve associatie met zijn conditionering geeft. Een wolf die mensen benadert vanuit zijn associatie dat een mens een kans op voedsel betekent, moet een negatieve associatie met mensen opleveren. Deze categorie is het eenvoudigst, omdat de wolf mensen nabij benadert of tolereert en er dus gericht gehandeld kan worden met bijvoorbeeld schieten met een paintballgeweer en aangepaste munitie (niet-toxische gelatinekogels). Er is in Europa wel enige ervaring met verjaging, maar dan vooral met beren. Er zijn geen gepubliceerde studies over de effectiviteit van verjaging en gedragsbeïnvloeding van wolven. Volgens Linnell et al. (2002) is dat niet verwonderlijk gezien de geringe mate waarin wolven brutaal gedrag ontwikkelen. Vuurwerk dat binnen 10-15 m van de wolf explodeert, resulteert wel in het direct vluchten van de wolf, maar daarbij is geen langetermijneffect vastgesteld. **Scherpe pijn, veroorzaakt door niet-lethale munitie, heeft een veel sterker effect qua negatieve associatie dan een knal of lichtflits**. Of het ook een langetermijneffect heeft, is in Europa niet onderzocht. Het kent ook praktische beperkingen, aangezien het veel van de schutter eist. Het dier moet vanaf de juiste afstand aangeschoten worden; te dichtbij is gevaarlijk, te ver weg is onnauwkeurig, met risico op het raken van vitale delen.

Verjaging met niet-lethale munitie kan met **vuurwapens en rubberen munitie** (hagel of kogels). Rubber of plastic kogels kunnen veilig op circa 20 meter worden gebruikt en zijn dus geschikt om wolven die mensen associëren met voedsel, en dus nabij te benaderen, af te schrikken (Reinhardt et al., 2020). Deze methode is maar trefzeker tot een afstand van maximaal 30 m. Het doelwit is doorgaans de **bilspier**, omdat daar de kans op ernstige schade aan het dier klein is. Op grotere afstand is de kans op raken van vitale delen (bijvoorbeeld buik, kop, ribben) te groot.

Een alternatief dat gebruikt wordt, is schieten met paintball-geweren (kaliber 0.68 inch) en harde gelatine-kogels. Deze zijn herbruikbaar wanneer ze niet uiteenspatten en bestaan uit biologisch afbreekbare materialen. Ook deze zijn maar trefzeker op 30 m afstand of hebben op grotere afstand te weinig impact. In Noord-Amerika wordt deze methode regelmatig toegepast op coyotes, wolven en beren (Smith et al., 2020b; Young et al., 2019; Black Bear Conservation Coalition, 2015). Ook het gebruik van beanbags is beperkt tot zeer korte afstanden (<15 m) en daardoor weinig bruikbaar. Verjaging met negatieve conditionering aan mensen is in de praktijk dus enkel ethisch in de praktijk te brengen wanneer een wolf zich laat benaderen tot minder dan 30 m en is dus bijna alleen mogelijk bij sterk aan mensen gehabitueerde wolven.

H7.5 Praktische uitvoerbaarheid van verjaagmethoden in Nederland

In de praktijk is het alleen nodig en nuttig om verjaging toe te passen op sterk gehabitueerde wolven. Het praktisch uitvoeren van verjaagacties van wolven in Nederland zal niet eenvoudig uitvoerbaar zijn. Ten eerste valt het niet mee om een wolf te zien te krijgen, laat staan te verjagen. Ten tweede is het belangrijk te weten welke wolf het betreft. Indien de ontheffing is beperkt tot een specifieke wolf (bijvoorbeeld een wolf die bewezen herhaald goed beschermd vee aanvalt), dan is het niet eenvoudig om die wolf te herkennen (tenzij zijn gedrag zo herkenbaar anders is, zie bijvoorbeeld wolf Billy, par. 4.6). Soms is ook niet helder of het een bepaald individu betreft wat herhaald onwenselijk gedrag vertoont of dat het om meerdere wolven gaat. Ten derde is het vervolgens niet eenvoudig om een wolf binnen effectieve afstand van 20-30 meter te krijgen voor toepassing van de verjaagmethode. Indien er geschoten gaat worden, is dat lastig in een menselijke leefomgeving vanwege veiligheidsrisico's. Verder geven Reinhardt et al. (2020) aan dat het wenselijk is een vergunning voor een bepaalde tijd en plaats te laten gelden, dat er gedegen gecommuniceerd wordt in verband met de gevoeligheid van het thema en dat de mensen die schieten (lethaal of verjagend) anoniem worden gehouden.

Regards, 5.1.2e

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: 5.1.2e

Mobile: 5.1.2e

E-Mail: 5.1.2e@wur.nl

Internet: <http://www.wur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research.htm>

5.1.2e